

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilikleri¹

Taner Şahin¹, Ahmet Katılmış²

³Bu çalışma “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterliliklerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

ÖZET

Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerini incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden (mixed method) yararlanılmıştır. Araştırma Ü₁, Ü₂, Ü₃, Ü₄, Ü₅, Ü₆ ve Ü₇ üniversiteleri eğitim fakülteleri 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmada nicel veri toplama aracı olarak “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilik Ölçeği” nitel veri toplama aracı olarak ise, “Değerler Eğitimi Görüşme Formu” kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde, betimsel istatistikî süreçler takip edilmiştir. Nitel verilerin yorumlanmasında ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmanın nitel sonuçları çoğunluğu ise nicel verilerle ve literatürle paraleldir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Öz-Yeterlilik, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları.

The Social Studies Prospective Teachers' Self-Efficacy In Values Education

ABSTRACT

This study has been conducted to examine the social studies prospective teachers' self-efficacy in values education. In this research, mixed method in which quantitative and qualitative research methods are employed simultaneously has been utilized. This study has been conducted with 4th grade social studies prospective teachers at the faculties of education in U₁, U₂, U₃, U₄, U₅, U₆ and U₇ universities. In this study, the quantitative data has been obtained by means of “Social Studies Prospective Teachers' Self-Efficacy Scale in Values Education” and the qualitative data of the study has been obtained through “The Values Education Interview Form”. In quantitative data analysis, descriptive statistical procedures have been followed. In qualitative data analysis, descriptive analysis method have been used. According to the results of quantitative research it can be said social studies teacher candidates' have a high self-sufficiency in values education. The majority results of qualitative of the study are parallel with quantitative data and the literature.

Keywords: Values Education, Self-Efficacy, Social Studies, Social Studies Teacher Candidates.

1. GİRİŞ

Toplumlar, geçmişten günümüze çeşitli gelişim ve değişimler geçirmiştir. 21. yüzyıl değişimin ve gelişimin en hızlı olduğu yüzyıldır. Bir durumdan başka bir duruma geçiş olan değişimin (Çelikkaya, 1998), insan ve toplumlar üzerinde kaçınılmaz bir etkisi vardır (Doğan, 2011). Mevcut durumdaki değişimin en önemli nedeni bilgi ve teknoloji alanında meydana gelen yenilikler ile etkisini artıran küreselleşmedir. Günümüz, küreselleşmenin en üst düzeyde yaşandığı zaman

¹ Arş. Gör. Taner Şahin, Marmara Üniversitesi, İlköğretim Bölümü e-posta : taner.sahin@marmara.edu.tr

² Yrd.Doç.Dr. Ahmet Katılmış, Marmara Üniversitesi, İlköğretim Bölümü e-posta : akatilmis@marmara.edu.tr

³ Bu çalışma yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir

dilimidir. Daha çok ekonomik olarak ortaya çıkan küreselleşme (Doğan, 2011), ekonomik ilişkilerin getirdiği etkileşim ile toplumsal bir boyut kazanmıştır. Küreselleşmenin toplumsal boyutu insanların birbirlerine yaklaşmasını ve etkileşimini artırmıştır. Bu etkileşim kimi zaman olumlu, kimi zaman da toplumsal çatışma ve kültürel parçalanma olarak kendini göstermiştir (Sayılan, 2007). Küreselleşme sadece birey, sosyal ilişkiler ve toplum (Zembylas ve Vrasidas, 2005) üzerinde değil, eğitim sistemlerinde de büyük değişmelere yol açmıştır (Genç ve Eryaman, 2007). Bu dönemde bir taraftan bireylerin ulaşması gereken çok fazla bilgi ve beceri varken, diğer taraftan bireyler ve toplumlar, toplum hayatını tehdit eden çok farklı problemlerle meşgul olmaktadır. Bu problemlerin en önemlileri toplumsal değerlerin çözülmeye başlaması ve toplumun insani değerlerden önemli derecede uzaklaşmasının (Köylü, 2006) yanında, günümüz dünyasında gençler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımının ilkökul çağına inmesi, suçluluk ve intihar oranlarının gittikçe yükselmesidir (Parlar, Cavuş, Levent ve Ekşi, 2010). Günümüzde iletişim, teknoloji vb. alanlarda meydana gelen yeniliklerden dolayı birey ve toplum bu sorunlardan daha kolay etkilenir hale gelmiştir (Şen, 2008).

Birey ve toplum maddi farklılaşmalara kolay uyum sağlarken, toplumsal değişmelere uyum sağlamada aynı oranda başarılı olamamakta (Yiğittir ve Öcal, 2010) bunun sonucu olarak da birey ve toplum değerlerinden uzaklaşmaktadır (Balcı, 2008). Bu uzaklaşmanın sonucu olarak toplumsal problemler ve toplumsal ölçekte değer bunalımı oluşmaktadır (Dilmaç, 2007). Bu değer bunalımı ise toplumun geleceği için tehlike arz etmektedir (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009). Bugün dünyanın ve ülkemizin yaşadığı toplumsal bunalımın temel nedeni, toplumun değerleri yeterince kazanamamasından kaynaklandığı söylenebilir (Deveci ve Selanik, 2009; Gündüz, 2005; Turan ve Aktan, 2008). Toplum olumsuz yönde etkileyen bu değişiklikleri önlemenin en etkili yolu da değerleri kazandırmak olacaktır. Çünkü toplumun devamlılığını sağlayan ve toplumu ayakta tutan dinamik unsurların başında değerler gelmektedir (Akkiprik, 2007; Aydın, 2003; Balcı, 2008; Gömleksiz, 2007; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009).

Eğitim, bireylere değer aktarımının yapıldığı bir süreçtir (Sarı, 2007). Değerlerin öğretimi tesadüflere bırakılmadan üzerinde ayrıntılı düşünülmesi gereken bir alandır (Kolaç, 2010). Bir toplumun geleceği doğru değerlerle donatılmış bireylere bağlı olduğundan, doğru değerler kazanmış bireyler yetiştirmek için de kasıtlı ve bilinçli uygulamalara ihtiyaç vardır (Katılmış, 2010; Türk ve Nalçacı, 2011). Bu yüzden öğrenim çağındaki her bireyin uygun değerler ve beceriler ile donatılması, okulların temel görevleri arasındadır. Toplum oluşturan bireylerin çoğunluğu okul ikliminden geçmektedir. Bu sebeple okullar, toplumun ve devletin istediği ve ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesinde en önemli kurumdur. Ailelerinden yeterince değer eğitimi alamayan milyonlarca çocuk için okulda verilen değerler eğitimi oldukça önemlidir (Ekşi, 2003).

Sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi açısından önemli bir işleve sahiptir. Bu dersin işlevleri arasında, bireyin hem kendisine hem de çevresine karşı olumlu tutum geliştirmesi bulunmaktadır (Doğanay, 2006). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin en önemli amacı çocuğu topluma hazırlamak, onu donanımlı ve sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirmektir (Keskin, 2008). Aynı zamanda sosyal bilgilerin tanımlarının ortak özelliği de sosyal bilgilerin bir *yurttaşlık eğitim programı* olduğunu göstermektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies) 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda, *inanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirmeyi* sosyal bilgiler dersinin 4 amacından biri olarak yer vermiştir (Öztürk, 2006).

Bütün bunlar, sosyal bilgiler öğretmenlerine, değerler eğitiminde önemli görevler düştüğünü göstermektedir. Fakat değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceği konusunda öğretmenlerimizin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Çapri ve Çelikkaleli (2008)'ye göre yetiştirilen öğretmenlerin niteliği eğitim sitemimizin önemli sorunları arasındadır. Öztürk ve Balcı (2009) ise öğretmenlerin mesleki donanımlarının değerler eğitimini sınıfta uygulamaya yeterli olmamasını, alanda yer alan temel sorunlardan biri olduğunu belirtmişlerdir. Bu noktada sorgulamamız gereken, öğretmen yetiştiren kurumlarda verilen eğitimidir (Aydın, 2003). Alanyazın incelemesi sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi

yeterliliklerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerini inceleme” olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1.) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik öz-yeterlilikleri;
 - a.) Öğrencilerin değer düzeyini geliştirebilme,
 - b.) Değer eğitimi yaklaşımlarını bilme ve kullanma,
 - c.) Değer eğitimi gerçekleştirebilme,
 - d.) Üniversitede alınan değerler eğitimi boyutlarında ne düzeydedir?
- 2.) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Karma yöntemin (mixed method) tercih edildiği bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Nitel ve nicel tekniklerin aynı çalışmada kullanıldığı karma yöntem araştırması her iki yönteminde güçlü yönlerini birleştirmektedir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004, s.24). Bu nedenle, bu çalışmada karma yöntem tercih edilmiştir. Karma yöntem, ardışık (sequential) ve eş zamanlı (concurrent) stratejiler olmak üzere iki ayrı başlık altında sınıflandırılmaktadır. Ardışık stratejiler: Ardışık açıklayıcı desen, ardışık keşfedici desen ve ardışık dönüştürülebilir desen olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Yine Eş zamanlı stratejiler de: Eş zamanlı üçleme stratejisi, eş zamanlı iç içe geçmiş strateji ve eş zamanlı dönüştürülebilir strateji olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Bu çalışmada, nicel ve nitel veri toplamanın eş zamanlı olarak yapıldığı eş zamanlı üçleme stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejide nicel ve nitel yöntemden elde edilen veriler analiz edilerek karşılaştırma yapılır (Creswell, 2003, s.212-217). Bu kapsamda nicel boyuttaki verilerin toplanmasında “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilik Ölçeği”, nitel boyuttaki verilerin toplanmasında ise “Değerler Eğitimi Görüşme Formu” kullanılmıştır.

2.1. Nicel Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Türkiye’deki üniversitelerin eğitim fakültelerinin ilköğretim bölümü sosyal bilgiler öğretmenliği 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden olan, amaçlı (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010) örnekleme tekniklerinden tipik durum örneklemesine göre belirlenmiştir. Bu örnekleme yönetimi araştırmacıya kendi yargısını kullanarak örnekleme kimleri dâhil edebileceği konusunda tasarruf yapma imkânı vermesinden (Balcı, 2004) dolayı tercih edilmiştir. Bu çerçevede örneklem belirlenirken Türkiye’nin her coğrafi bölgesinden bir üniversite olmasına ve seçilen üniversitelerin ulaşılabilirliğine dikkat edilmiştir. Etik sebeplerden dolayı örnekleme alınan üniversitelerin isimleri kodlanarak verilmiştir. Buna göre 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ü1 Üniversitesi, Ü2 Üniversitesi, Ü3 Üniversitesi, Ü4 Üniversitesi, Ü5 Üniversitesi, Ü6 Üniversitesi ve Ü7 Üniversitesi eğitim fakülteleri ilköğretim bölümü sosyal bilgiler ana bilim dalında 4. sınıfta öğrenim gören 403 sosyal bilgiler öğretmen adayı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

2.2. Nitel Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden “Tipik Durum Örneklemesi” kullanılarak belirlenmiştir. Tipik durum örneklemesinde amaç belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmak veya bu alana ilişkin konu, uygulama veya yenilik hakkında yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmektir (Patton, 1987; Akt.: Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmanın çalışma grubu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerini geniş bir katılımcıdan toplayacak şekilde planlanmıştır. Bu nedenle araştırmanın çalışma grubu, nicel araştırmanın örnekleme ile aynıdır. Bu araştırmanın çalışma grubunu, Ü1 Üniversitesi, Ü2 Üniversitesi, Ü3

Üniversitesi, Ü4 Üniversitesi, Ü5 Üniversitesi, Ü6 Üniversitesi ve Ü7 Üniversitesi eğitim fakülteleri ilköğretim bölümü sosyal bilgiler ana bilim dalında 4. sınıfta öğrenim gören 331 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler iki şekilde toplanmıştır. Nicel verilerin toplanmasında Şahin (2013) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, “Değer Düzeyini Geliştirebilme”, “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma”, “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” ve “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” boyutlarından oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Şahin (2013) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach's Alpha değerleri .95 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın nitel verilerini toplamak amacıyla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu alan yazın doğrultusunda ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlilik ölçeğinden aldıkları puanların nedenini açıklayabilecek nitelikte hazırlanarak uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda formlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca hazırlanan bu form çalışma grubuna benzer özellikler taşıyan öğretmen adayı grubunda denenmiştir. Deneme sonucunda eksiklikler tamamlanarak, görüşme formuna son hali verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Nicel verilerin toplanmasında “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçekle elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinin gerçekleştirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (Ss) kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri, nicel araştırmanın uygulandığı yedi üniversitede, nitel araştırmanın veri toplama aracı olan “Değerler Eğitimi Görüşme Formu” uygulanarak elde edilmiştir. Nitel verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada birinci alt problem kapsamında, ulaşılan bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

3.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Değer Düzeyini Geliştirebilme” ile İlgili Öz-Yeterlilikleri Ne Düzeydedir?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Düzeyini Geliştirebilme” ile ilgili öz-yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (Ss) değerleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Düzeyini Geliştirebilme” ile ilgili öz-yeterlilik düzeyleri

	N	\bar{x}	Ss
32. Kendimi, öğrencilerin “Barış” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	4,072	,764
3. Kendimi, öğrencilerin “Adil Olma” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	4,044	,862
30. Kendimi, öğrencilerin “Farklılıklara Saygı” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	4,044	,806
37. Kendimi, öğrencilerin “Kültürel Mirasa Duyarlılık” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	4,000	,801

25. Etkili bir değerler eğitimi için gerekli olan samimi ve içten sınıf ortamını hazırlayabilirim.	403	3,987	,783
50. Kendimi öğrencilerin “Yardımseverlik” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görmüyorum.	403	3,940	,975
21. Kendimi, öğrencilerin “Vatanseverlik” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	3,935	,933
47. Sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerleri birbirleriyle ilişkilendirebilirim.	403	3,920	,735
29. Öğrencilerin değer düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacak fırsatları onlara sunabilirim.	403	3,900	,753
13. Kendimi, öğrencilerin ”Çalışkanlık” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	3,875	,854
26. Değerler eğitimi ile sosyal bilgiler eğitimini bütünleştirebilirim.	403	3,866	,864
28. Değerler eğitimi uygulayabilecek gerekli model öğretmen özelliklerine sahibim.	403	3,861	,849
8. Kendimi, öğrencilerin “Hak ve Özgürlüklere Saygı” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görmüyorum.	403	3,843	1,033
41. Kendimi öğrencilerin “sorumluluk” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görmüyorum.	403	3,808	,980
16. Kendimi, öğrencilerin “Doğal Çevreye Duyarlılık” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görmüyorum.	403	3,794	,987
11. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin özelliklerini açıklayabilirim.	403	3,766	,834
19. Kendimi, öğrencilerin ”Estetik” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	3,739	,905
35. Kendimi, öğrencilerin “Bilimsellik” değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.	403	3,712	,884
Değer Düzeyini Geliştirebilme	403	3,895	,107

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Kendimi, öğrencilerin ‘Barış’ değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.” maddesinden en yüksek ortalamayı ($\bar{x}=4,072$) alırken, “Kendimi, öğrencilerin ‘bilimsellik’ değer düzeyini geliştirebilecek yeterlilikte görüyorum.” maddesinden ise en düşük ortalamayı ($\bar{x}=3,712$) almışlardır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili alt boyuttan elde ettikleri öz-yeterlilik puanlarının aritmetik ortalaması 3,895 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgiler ışığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Düzeyini Geliştirebilme” alt boyutu öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü beşli Likert tipinde hazırlanan bu ölçekten alınabilecek en düşük aritmetik ortalama 1.00 iken en yüksek aritmetik ortalama 5.00’dir.

3.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” ile İlgili Öz-yeterlilikleri Ne Düzeydedir?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” ile ilgili öz-yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama (\bar{x}), standart sapma (Ss) değerleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” ile ilgili öz-yeterlilik düzeyleri

	N	\bar{x}	Ss
--	---	-----------	----

42. Öğrencilere değerleri kazandırmak için problem çözme yöntemini kullanabilirim.	403	3,848	,837
46. Değer eğitimi yaklaşımlarından ahlaki muhakeme yaklaşımına uygun bir etkinlik hazırlayabilirim.	403	3,732	,833
44. Değer eğitimi yaklaşımlarından değer açıklama yaklaşımına uygun bir etkinlik hazırlayabilirim.	403	3,722	,873
40. Değer eğitimi yaklaşımlarından ahlaki muhakeme yaklaşımını açıklayabilirim.	403	3,719	,937
43. Değer eğitimi yaklaşımlarından değer açıklama yaklaşımını açıklayabilirim.	403	3,702	,884
38. Öğrencilere değerleri kazandırmak için hikâyelerden nasıl faydalanabileceğimi bilmiyorum.	403	3,627	1,005
36. Değer eğitimi yaklaşımlarının farklarını açıklayabilirim.	403	3,603	,920
39. Değer eğitimi yaklaşımlarından değerler analizi yaklaşımını açıklayabilirim.	403	3,506	,960
15. Değer eğitimi yaklaşımlarından telkin yöntemini açıklayabilirim.	403	3,444	,953
Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme Ve Kullanma	403	3,656	,124

Tablo 2’de verilen sonuçları incelediğimiz zaman, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” alt boyutundaki “Öğrencilere değerleri kazandırmak için problem çözme yöntemini kullanabilirim.” maddesinden en yüksek ortalamayı almışlardır ($\bar{x} = 3,848$). Diğer taraftan “Değer eğitimi yaklaşımlarından telkin yöntemini açıklayabilirim.” maddesinden ise en düşük ortalamayı almışlardır ($\bar{x} = 3,444$). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” alt boyutundan elde edilen öz-yeterlilik puanlarının aritmetik ortalaması 3,656 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değer Eğitimi Yaklaşımlarını Bilme ve Kullanma” alt boyutundaki maddelerden aldıkları ortalama puanlar birbirine yakındır. Alınabilecek en yüksek aritmetik ortalamanın 5.00 olduğunu göz önünde bulundurduğumuz zaman sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili alt boyuta ilişkin öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” İle İlgili Öz-Yeterlilik Düzeyleri Ne Düzeydedir?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” ile ilgili öz-yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama (\bar{x}), standart sapma (Ss) değerleri Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” ile ilgili öz-yeterlilik düzeyleri

	N	\bar{x}	Ss
51. Öğrencilerin kazandığı değerleri günlük hayata aktarabilmelerini kolaylaştırıcı eğitim etkinlikleri düzenleyebilirim.	403	3,890	,896
33. Uygulayacağım sınavlarda öğrencilerin ilgili değerleri kazanıp kazanmadığını ölçebilecek sorular hazırlayabilirim.	403	3,858	,862
23. Değerler eğitiminde özel öğretim stratejilerini kullanabilirim.	403	3,806	,873
12. Bilişsel alan ile duyuşsal alan eğitimi arasındaki	403	3,722	,988

farklılıklara ilişkin yeterli bilgiye sahip değilim.			
34. Değerler eğitimi gerçekleştirecek eğitim teknolojilerini kullanamayabilirim.	403	3,714	,949
24. Değerler eğitimi ile gerçek hayattaki uygulamalar arasında ilişki kuramayabilirim.	403	3,689	,946
49. Değerler eğitimine ilişkin örtük programa uygun etkinlikler yapabilecek yeterlilikte değilim.	403	3,665	1,009
20. Değerler eğitimi vereceğim sınıflardaki öğrencilerin bireysel farklılıklarını ayırt edemeyebilirim.	403	3,655	,981
45. Öğrencilerimi öğrenme düzeylerine uygun bir değeri kazanmaları için motive edemeyebilirim.	403	3,642	,998
27. Değerler eğitimi gerçekleştirecek eğitim teknolojilerini seçemeyebilirim.	403	3,610	,894
4. Bilişsel alan ile duyuşsal alan eğitimi arasındaki ilişki hakkında yeterli bilgiye sahip değilim.	403	3,555	,991
18. Sosyal bilgiler dersinde etkili bir değerler eğitimi yapabilmek için hangi materyalleri kullanacağımı bilmiyorum.	403	3,516	1,054
22. Öğrencilerin verilen değerleri kazanıp kazanmadığını ölçebileceğimden endişeliyim.	403	3,464	,987
48. Değerler eğitimi gerçekleştirebilecek yeterlilikte olduğum hakkında endişeliyim.	403	3,367	1,062
Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme	403	3,654	,146

Tablo 3’de verilen bulguları ele aldığımız zaman, sosyal bilgiler öğretmen adayları “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” alt boyutundaki, “Öğrencilerin kazandığı değerleri günlük hayata aktarabilmelerini kolaylaştırıcı eğitim etkinlikleri düzenleyebilirim.” maddesinden en yüksek ortalamayı ($\bar{x}=3,890$); “Değerler eğitimi gerçekleştirebilecek yeterlilikte olduğum hakkında endişeliyim.” maddesinden ise en düşük ortalamayı almışlardır ($\bar{x} 3,367$). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili alt boyuttan elde ettikleri öz-yeterlilik puanlarının ortalaması 3,654 olarak hesaplanmıştır. Bu verilere dayanarak, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Değerler Eğitimi Gerçekleştirebilme” alt boyutu öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilebilir. Çünkü öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalamalarının ölçekte yer alan ve puan değeri 4.00 olan “Katılıyorum” ifadesine yakındır.

3.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” ile İlgili Öz-Yeterlilikleri ne Düzeydedir?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” ile ilgili öz-yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama (\bar{x}), standart sapma (Ss) değerleri Tablo 4’da gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” ile ilgili öz-yeterlilik düzeyleri

	N	\bar{x}	Ss
2. Öğrencilerimi gelişim düzeylerine uygun bir değeri kazanmaları için motive edebilirim.	403	3,975	,794
31. Herhangi bir değer problemiyle karşılaştığım zaman, o değer problemini çözebilecek yeterlilikteyim.	403	3,846	,801
7. Değer kavramının tanımını yapabilirim.	403	3,841	,889

9. Değerler eğitimi ifadesinin tanımını yapabilirim	403	3,808	,843
14. Değerler eğitimi ile ilgili aktivitelerde aile ile birlikte çalışabilecek yeterliliğe sahibim.	403	3,796	,865
5. Üniversite de aldığım eğitim sayesinde Sosyal bilgiler programında yer alan değerleri öğrenciye kazandırabilirim.	403	3,781	,944
10. Değerler eğitimi için gerekli beceriyi_sosyal çevremde kazandım.	403	3,771	,841
6. Değerler eğitimi için gerekli bilgiyi sosyal çevremde kazandım.	403	3,709	,888
17. Sosyal bilgiler eğitimi alırken değerler eğitimine yönelik yeterince beceri kazandım	403	3,486	1,005
1. Sosyal bilgiler eğitimi alırken değerler eğitimine yönelik yeterince bilgi_kazandım.	403	3,297	1,079
Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi	403	3,731	,196

Tablo 4’de verilen değerleri incelediğimiz zaman, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” alt boyutundaki “Öğrencilerimi gelişim düzeylerine uygun bir değeri kazanmaları için motive edebilirim.” maddesinden en yüksek ortalamayı ($\bar{x}=3,975$); “Sosyal bilgiler eğitimi alırken değerler eğitimine yönelik yeterince bilgi kazandım.” maddesinden ise en düşük ortalamayı almışlardır ($\bar{x}=3,297$). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” alt boyutundan elde edilen öz-yeterlilik puanlarının ortalaması 3,731 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi” öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Bu yargıya varılmasının sebebini ise ölçeğin yapısı gereği öğrencilerin alabileceği en yüksek aritmetik ortalamanın 5.00, en düşük aritmetik ortalamanın ise 1.00 olması oluşturmuştur.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında elde edilen veriler nitel olarak analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

3.2.1. “Sosyal Bilgiler Dersinde Verilmesi Gereken Değerleri Öğrencilere Etkili Bir Biçimde Kazandırabileceğinizi Düşünüyor Musunuz? Niçin?” Sorusunun Analizi

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar analiz edildiğinde değerler eğitimi kazandırabilme durumuna göre bazı gerekçeler bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların öğrencilere değerleri kazandırabilme durumuna ve bu duruma ilişkin ortaya koydukları gerekçeleri ihtiva eden bilgiler frekans ve yüzdelik dilimleri olarak Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Sosyal Bilgiler Dersinde Verilmesi Gereken Değerleri Öğrencilere Etkili Bir Biçimde Kazandırabilme” durumlarına ilişkin bulgular

	f	%
Değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabilirim, çünkü	295	90.2
Kendimi yeterli görüyorum.	71	21,7
Üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandım.	51	15,6
Sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi için uygun bir derstir.	45	13,8
Sosyal çevremde yeterince bilgi ve beceri kazandım.	37	11,3
Gerekçe belirtmeyenler.	35	10,7
Değerler eğitimine önem veriyorum.	26	8,0
Model olabileceğimi düşünüyorum.	16	4,9

Kendimi kısmen yeterli görüyorum.	14	4,3
Değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırılmayabilirim, çünkü	32	9,8
Değerler Eğitimine ilişkin yeterli eğitim almadım.	23	7,0
Gerekçe belirtmeyenler.	9	2,8
Toplam	327	100

Tablo 5'i incelediğimizde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %90,2'si değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının % 21,7'si kendisini yeterli gördüğü için, %15,6'sı üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandığı için, % 13,8'i sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi için uygun bir ders olduğu için, % 11,3'ü sosyal çevresinde yeterince bilgi ve beceri kazandığı için, %10,7'si gerekçe belirtmeden sadece değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini, %8'i değerler eğitimine önem verdiği için ve %4,9'u model olabileceği için değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini belirtmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının % 4,3'ü de değerleri kazandırabilme açısından kendilerini kısmen yeterli gördüğünü belirtmiştir. Diğer yandan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %9,8'i değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandıramayacağını söylemiştir. Bu öğretmen adaylarının %7'si değerler eğitimine ilişkin yeterli eğitim almadığını ve %2,8'i ise neden belirtmeden sadece değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandıramayacağını söylemiştir.

3.2.2." Öğrencilerin Temel İnsanî Değerleri Kazanmalarını Sağlayacak Bir Sınıf Ortamını Oluşturabileceğinizi Düşünüyor Musunuz? Niçin?" Sorusunun Analizi

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplarda yaptıkları vurgulamalar katılımcı görüşlerini yansıtan biçimde ifadelerle dönüştürülmüştür. Bu ifadelerin frekansları ve yüzdelik dilimleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Öğrencilerin Temel İnsanî Değerleri Kazanmalarını Sağlayacak Bir Sınıf Ortamını Oluşturabilme" durumlarına ilişkin bulgular

	f	%
Öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabilirim, çünkü	280	90,3
Gerekçe belirtmeyenler.	103	33,2
Kendimi yeterli görüyorum.	80	25,8
İnsani Değerlere önem veriyorum	46	14,8
Model olabileceğimi düşünüyorum.	30	9,7
Üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandım.	21	6,8
Öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturamayabilirim, çünkü	29	9,7
Gerekçe belirtmeyenler.	19	6,1
Yeterli eğitim almadım.	11	3,5
Toplam	310	100

Tablo 6'da yer alan bilgileri incelediğimizde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarından %90,3'ü öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabileceğini belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının %33,2'si neden belirtmeden sadece öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabileceğini ifade etmiştir. Bu soruya olumlu yanıt veren diğer katılımcıların %25,8'i kendisini yeterli gördüğü için, % 14,8'i insani değerlere önem verdiği için, %9,7'si model olabileceği için ve % 6,8'i üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandığı için öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını

oluşturabileceğini belirtmiştir. Öte taraftan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %9,7'si ise öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturamayacağını beyan etmiştir. Bu öğretmen adaylarının %6,1'i neden belirtmeden sadece öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturamayacağını belirtmişken, %3,5'i yeterli eğitim almadığını söylemiştir.

3.2.3. “Üniversitede Verilen Değerler Eğitimini Yeterli Görüyor Musunuz? Niçin?” Sorusunun Analizi

Bu soruya verilen cevaplar incelendiği zaman katılımcıların bazı boyutları vurguladıkları görülmüştür. Katılımcıların vurguladıkları söz konusu boyutların frekans ve yüzdelik dilimleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Üniversitede Verilen Değerler Eğitimini Yeterli Görme” durumlarına ilişkin bulgular

	f	%
Üniversitede verilen Değerler Eğitimini yeterli görüyorum, çünkü:	54	16,3
Yeterli bilgi ve beceri kazandım.	42	12,7
Gerekçe belirtmeyenler.	12	3,6
Üniversitede verilen Değerler Eğitimini yeterli görmüyorum, çünkü:	277	83,7
Değerler eğitiminin nasıl öğretileceğine yönelik çalışmalar sınırlı.	105	31,7
Gerekçe belirtmeyenler.	72	21,8
Üniversitede değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin ders bulunmamaktadır.	71	21,5
Üniversite bu konuyla ilgili uzman bulunmamaktadır.	29	8,8
Toplam	331	100

Tablo 7'deki sonuçlara baktığımızda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarından %16,3'ü üniversitede verilen değerler eğitimini yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının %12,7'si yeterli bilgi ve beceri kazandıklarını; %3,6'sı ise neden belirtmeden sadece üniversitede verilen değerler eğitimini yeterli gördüğünü belirtmiştir. Öte taraftan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %83,7 gibi büyük bir çoğunluğu ise üniversitede verilen değerler eğitimini yeterli görmediğini ifade etmiştir. Bu öğretmen adaylarının %31,7'si değerler eğitiminin nasıl öğretileceğine yönelik çalışmaların sınırlı olmasını, %21,8'i neden belirtmeden sadece üniversitede verilen değerler eğitimini yeterli görmediğini, %21,5'i üniversitede değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin ders bulunmamasını ve %8,8'i üniversite bu konuyla ilgili uzman bulunmamasını üniversitede verilen değerler eğitimini yeterli görmemelerinin nedenleri olarak söylemişlerdir.

3.2.4. “Kendinizi Öğrencilerin İnsanî Değerleri Kazanmalarını Sağlayıcı Etkinlik Geliştirebilme ve Uygulayabilme Konusunda Yeterli Buluyor Musunuz? Niçin?” Sorusunun Analizi

Bu soruya ilişkin cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan boyutların frekansları ve yüzdelik dilimleri Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Kendinizi Öğrencilerin İnsanî Değerleri Kazanmalarını Sağlayıcı Etkinlik Geliştirebilme ve Uygulayabilme Konusunda Yeterli Bulma” durumlarına ilişkin bulgular

	f	%
Kendimi öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli buluyorum, çünkü	212	73,6
Gerekçe belirtmeyenler.	131	45,5
Kendimi yeterli görüyorum.	42	14,6
Üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandım.	24	8,3
Sosyal çevremde yeterince bilgi ve beceri kazandım.	15	5,2
Kendimi öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulmuyorum, çünkü	76	26,4
Gerekçe belirtmeyenler.	50	17,4
Üniversitede insanî değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin eğitim almadım.	26	9,0
Toplam	288	100

Tablo 8.'de yer alan sonuçlar, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %73,6'sı kendisini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulunduğunu göstermektedir. Bu öğretmen adaylarının %45,5'i neden belirtmeden sadece kendini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Bu soruyu olumlu yanıtlayan diğer katılımcıların %14,6'sı kendisini yeterli gördüğü için, %8,3'ü üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazandığını için ve %5,2'si sosyal çevresinde yeterince bilgi ve beceri kazandığı için kendisini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %26,4'ü ise kendisini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulmadığını belirtmiştir. Bu katılımcıların %17,4'ü neden belirtmemiştir. Katılımcıların %9'u ise üniversitede insanî değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin eğitim almadığından dolayı kendisini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulmadığını ifade etmiştir.

3.2.5. “Sizce, Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Yetkinliğini Artırmak İçin Neler Yapılabilir?” Sorusunun Analizi

Bu soruya ilişkin cevaplar incelendiğinde katılımcıların bazı noktalar üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların üzerinde durduğu hususları içeren ifadelerin frekans ve yüzdeler dilimleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Yetkinliğini Artırmak İçin Neler Yapılabileceğine” ilişkin bulgular

	f	%
Üniversitelerde değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin ders yer alabilir.	121	39,1
Değerler eğitiminin nasıl yapılacağına yönelik uygulamalı etkinlikler yapılabilir.	96	31,1
Değerler Eğitimi kapsamında seminer, konferans, gezi gibi	77	24,9

etkinlikler düzenlenebilir.						
Üniversitelerde	değerler	eğitime	ilişkin	uzmanlar	15	4,9
bulundurulabilir.						
Toplam					309	100

Tablo 9'da verilen bilgilere göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %39,1'i üniversitede değerlerin nasıl öğretileneğine ilişkin ders konabileceğini, %31,1'i 96'sı değerler eğitiminin nasıl yapılacağına yönelik uygulamalı etkinlikler yapılabileceğini, %24,9 değerler eğitimi kapsamında seminer, konferans, gezi gibi etkinlikler düzenlenebileceğini ve %4,9'u üniversitelerde değerler eğitime ilişkin uzmanlar bulundurarak öğretmen adaylarının değerler eğitimi yetkinliğinin artırılabilceğini belirtmişlerdir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Nicel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, öğrencilerin değer düzeyini geliştirebilme, değerler eğitimi yaklaşımlarını bilme ve kullanma, değerler eğitimi gerçekleştirilme ve üniversitede alınan değerler eğitimi boyutlarında değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, Demirel (2009), Milson ve Mehlig (2002) ve Yüksel (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Çünkü Demirel'in (2009) yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin karakter eğitime ilişkin öz-yeterlilik inançlarının olumlu düzeyde olduğunu, Milson ve Mehlig'in (2002) yaptığı araştırmada öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin olumlu yönde yeterlik inancına sahip bulunduğunu ve Yüksel (2012) yaptığı araştırmada ilköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançlarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Öte yandan araştırmada ulaşılan bu sonuç, Avcı (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Avcı (2011) yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimi öz-yeterliliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgularda ve ilgili diğer çalışmalarda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inançlarının yüksek çıkması alan yazında dile getirilen değerler veya karakter eğitiminde en önemli sorunlardan birinin öğretmen niteliği (Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Öztürk ve Balcı, 2009) olduğu durumu ile çelişmektedir. Fakat öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının kendilerini yeterli görmeleri, gerekli nitelikler açısından yeterli oldukları anlamına gelmemektedir. Çalışmamızda nicel boyuttaki değerlendirmelerde öğretmen adaylarının öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek çıkmasına rağmen nitel boyuttaki bulgularda üniversitede değerler eğitime ilişkin yeterli eğitim almamalarını ifade etmeleri, yeterli görme ile ilgili niteliği taşımanın farklı durumlar olduğunu göstermektedir.

4.2. Nitel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın nitel bulgularına ilişkin sonuçları sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimiyle ilgili görüşlerini almak amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Bu çerçevede araştırmanın nitel bulgularına ilişkin sonuç ve tartışma aşağıda verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları değerler eğitimini etkili bir şekilde gerçekleştirebilmelerini; kendilerini yeterli görmelerine, üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazanmalarına, sosyal bilgiler dersinin değerler eğitimi için uygun bir ders olmasına, sosyal çevrelerinde yeterince bilgi ve beceri kazanmalarına, değerler eğitime önem vermelerine ve model olabilmelerine bağlamaktadırlar. Katılımcılar, değerler eğitimini gerçekleştirebilme yetersizliklerini ise değerler eğitime ilişkin yeterli eğitim almamalarına yormaktadır. Özellikle verilen değerleri etkili bir şekilde kazandırabileceğini söyleyen katılımcıların vurguladığı rol-model olabilme sonucunu diğer araştırma

sonuçlarında da görmekteyiz. Bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda, Avcı'nın (2011) yaptığı araştırmada öğretmenler, öğrencinin karakter gelişimine rol-model olarak etki ettiklerini belirtmişlerdir. Fidan'ın (2009) yaptığı çalışmada öğretmen adayları değer öğretiminde öğrencilere örnek olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Çağatay'ın (2009) yaptığı araştırmada da öğretmenler, öğrencinin karakter gelişimine rol-model olarak gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabilirim diyen katılımcılar nedenlerini; kendilerini yeterli görmeleri, insani değerlerin eğitime önem vermeleri, model olabilmeleri ve üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazanmaları olarak ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabilmedeki yetersizliklerini ise bu konuya ilişkin yeterli eğitim almamalarıyla ilişkilendirmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli bulmamaktadırlar. Öte yandan üniversite verilen değerler eğitimi yeterli bulan katılımcıların oranı %16,3'tür. Katılımcılar üniversitede verilen değerler eğitimi yetersiz görme nedenlerini ise değerler eğitiminin nasıl öğretileceğine yönelik çalışmaların yetersiz olmasına, üniversitede değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin dersin olmamasına ve üniversite de bu konuyla ilgili uzman bulunmamasına bağlamaktadır. Ayrıca Görüşme sorularından birinci, ikinci ve dördüncü sorulara olumlu yanıt veren sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %17,2'si sosyal bilgiler dersinde verilmesi gereken değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini, %7,5'i öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabileceğini ve %11,32'si kendisini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulduğunu ve bu yeterliliklerini üniversitede yeterince bilgi ve beceri kazanmalarına bağlamaktadırlar. Elde edilen bu sonuç, üçüncü soruda elde edilen sonucu desteklemektedir. Yani üçüncü sorudaki üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli gören öğretmen adaylarının oranı %16,3 ile birinci %17,2, ikinci %7,5 ve dördüncü %11,32 sorudaki değerler eğitime ilişkin yeterliliklerini üniversitede aldıkları eğitimi bağlayan öğretmen adaylarının oranı birbirine yakındır. Yukarıda verilen bilgilere göre öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli görmediğini söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları, öğrencilerin insani değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirme ve uygulama konusundaki yeterliliklerini, kendilerini yeterli görmeleriyle ve üniversitede ve sosyal çevrelerinde yeterince bilgi ve beceri kazanmalarıyla ilişkilendirmektedirler. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, kendilerini öğrencilerin insani değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirme ve uygulama konusunda yetersiz görme nedenini ise üniversitede insanî değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin eğitim almamaları olarak beyan etmişlerdir. Sosyal bilgiler eğitiminin en önemli amaçlarından biri değerleri kazandırabilmektir. Çalışmanın nicel ve nitel bulgularında Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında verilen değerler eğitiminin yetersizliğinin vurgulanması, sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programının ve uygulamalarının yetersizliğinin işareti olarak kabul edilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları üniversitede öğretmen adaylarının değerler eğitime yönelik yetkinliğini artırmak amacıyla üniversitelere değerlerin nasıl öğretileceğine ilişkin ders verilebileceğini, değerler eğitimi kapsamında seminer, konferans ve gezi vb. etkinlikler düzenlenebileceğini, değerler eğitiminin gerçekleştirmeye yönelik uygulamalı etkinlikler yapılabileceğini ve üniversitelerde değerler eğitimi uzmanlarının bulundurulabileceğini belirtmişlerdir. Özellikle burada dile getirilen uygulamalı etkinliklerin gerekliliğine yönelik sonuç Fidan (2009) tarafından yapılan araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Çünkü adı geçen araştırmacı yapmış olduğu çalışmada yaşayarak öğrenmenin gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Değerler eğitiminde yaşanan sorun kaynakları, uygulamaya yönelik alınabilecek önemleri işaret etmektedir (Balcı ve Yanpar Yelken, 2013). Bu nedenle, değerler eğitiminde bilişsel öğrenmeler gerekli olmakla birlikte, yaşam temelli uygulamalara ihtiyaç vardır.

Araştırmanın nitel ve nicel bulgularından elde edilen sonuçları birlikte değerlendirdiğimizde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin yüksek olduğunu ve bu nedenle katılımcıların sosyal bilgiler dersinde verilmesi gereken değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini söyleyebiliriz. Bu ifademizi katılımcıların %90,3'ünün öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturabileceğini, %73,6'sının ise kendini öğrencilerin insanî değerleri kazanmalarını sağlayıcı etkinlik geliştirebilme ve uygulayabilme konusunda yeterli bulmaları desteklemektedir. Öte yandan sosyal bilgiler öğretmen adayları "Üniversitede Alınan Değerler Eğitimi" alt boyutundaki "sosyal bilgiler eğitimi alırken değerler eğitimine yönelik yeterince bilgi kazandım ($\bar{x}=3,2978$)", "sosyal bilgiler eğitimi alırken değerler eğitimine yönelik yeterince beceri kazandım ($\bar{x}=3,4864$)" ve "üniversite de aldığım eğitim sayesinde Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan değerleri öğrenciye kazandırabilirim ($\bar{x}=3,7816$)" maddelerinden aldıkları aritmetik ortalamalar, öğrencilerin ilgili boyutlardaki konularını "Karasızım" ile "Katılıyorum" arasında gördüklerini göstermektedir. Bu sonucun ne anlama geldiğini tam anlamıyla yorumlayabilmek için araştırmanın bu boyutuna yönelik nitel verileri ile nicel verilerini birlikte ele almak gerekmektedir. İki veriyi birlikte ele aldığımız zaman, katılımcıların söz konusu boyutlarda üniversite öğrenimleri süresince yeterince beceri kazanmadıklarını söyleyebiliriz. Çünkü görüşme sorularından üçüncü sorunun bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sadece %16.3 üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli bulurken, %83.7'si ise üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli bulmamaktadır.

5. ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın bulgularından yola çıkarak şu öneriler yapılabilir:

- Sosyal bilgiler öğretmen adayları, nitel araştırmanın bulgularında, üniversitede verilen değerler eğitiminin yetersiz olduğunu ve kendi yetkinliklerini artırmak amacıyla üniversitelerde değerler eğitimine ilişkin derse yer verilebileceğini belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarına değerler eğitimi yönelik dersler konularak öğretmen adaylarına değerler eğitimiyle ilgili bilgi ve beceri kazandırılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları, nitel bulgularda beşinci temanın alt temalarından olan "Değerler eğitimi kapsamında seminer, konferans, gezi gibi etkinlikler yapılabilir" bulgusuna dayanarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi ve becerisini artırmak amacıyla değerler eğitimi yönelik seminer, konferans ve geziler düzenlenebilir. Ancak bu eğitim programlarının alanlarında uzman kişilerce verilmesine özen gösterilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akkiprik, G. B. (2007) *Genel lise öğretmenlerine göre karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. (2003).Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121- 144.
- Aydın, M. Z. (2003). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. Yanpar Yelken, T (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 14, Sayı 1, Nisan 2013, Sayfa 195-213
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeleri*. Pegem Yayınları, Ankara.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA.

- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Second Edition. , USA: Sage Publications.
- Çağatay, Ş. M. (2009). *Öğretmen görüşlerine göre karakter eğitiminde ve karakter gelişiminde okulun rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çapri, B. Çelikkaleli, Ö. (2008) Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 33-53.
- Çelikkaya, H. (1998). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi (pedagojik formasyon amaçlı)*. (2. Basım), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Deveci, H. Ve Selanik, A.T. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Uluslararası sosyal araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 67-181.
- Demirel, M.(2009) Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlilik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 36-9
- Dilmaç, B. (2007) *Bir Grup fen lisesi öğrencisine insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları,
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Der.) *Hayat bilgisi ve Sosyal bilgiler öğretimi* (s.256-284). Ankara: PegemA.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), s.76 -96.
- Fidan, N. K. (2009). *Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri*. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 2 (2), 1-18.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 91-102.
- Gömlüksiz, N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Der.). *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, s.727-741, 26-28 Kasım 2004, İstanbul.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Johnson, R. B. & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, Vol. 33, No. 7, pp. 14-26
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolaç, E. (2010). Hacı beктаş veli, mevlana ve yunus felsefesiyle türkçe derslerinde değerler ve hoşgörü eğitimi. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208
- Köylü, M. (2006). *Küresel ahlak eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
- Milson A.J. and Mehlig L.M. (2002). Elementary School Teachers’ Sense Of Efficacy For Character Education. *The Journal of Educational Research*, 106 (1), 47-53.
- Parlar, H. Cavuş, H. Levent, F. ve Ekşi, H. (2010). Yöneticilerin karakter eğitimi yeterlik inancı ölçeğinin türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Values Education*. 8,(19), 177-205.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek “okul yaşam kalitesi”ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sayılan, F. (2007). Küreselleşme ve eğitimdeki değişim. Oğuz, E. ve Yakar, A.(Der.). *Küreselleşme Ve Eğitim* (213-261). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (5), 763-779
- Öztürk, C. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Der.) *Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış içinde* (22-49). Ankara: Pegem-A .

- Öztürk, C ve Balcı, N. (2009). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin etkililiği. *IV. Sosyal bilgiler eğitimi kongresi bildiri kitabı*. İstanbul: Birleşik Yayın Gurubu
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi
- Türk, N. ve Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan Örneği) *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 39-56.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 227-259.
- Yaman, H. Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 107-120.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.
- Yüksel, G. (2012). *İlköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Zembylas, M. & Vrasidas, C. (2005). Globalization, information and communication technologies, and the prospect of a 'global village': promises of inclusion or electronic colonization? *Journal of Curriculum Studies*, 37 (1), 65-83.